

**Stephen Koch, *SFÂRȘITUL INOCENȚEI, INTELECTUALII DIN
OCCIDENT ȘI TENTAȚIA STALINISTĂ. 30 DE ANI DE RĂZBOI SECRET*,
Editura Albatros, 1997**

O carte bună te ademenește și subjugă, atrăgându-te miraculos într-o lume cu o mie și una de necunoscute, deși, după ce ai ieșit din universul ei, singura parte mai însemnată de “câștig” propriu îl reprezintă întrebările ce ți le sugerează lectura și răspunsurile pe care te simți obligat să le cauți și să le găsești, cât mai argumentat, într-un interval de timp. Un dialog intim – ale cărui proporții sunt generate atât de noutatea și calitatea conținutului cât și de originalitatea stilului (deși,

în fond, stilul este omul!) dar și de disponibilitatea, sensibilitatea, receptivitatea cititorului – constituie ceea ce nici un critic și cu atât mai puțin nici un recenzent nu poate sintetiza și releva integral în câteva rânduri.

Anul acesta cartea lui Stephen Koch a fost considerată, fie la televiziune, fie în presă, un adevărat eveniment editorial. De ce? După literatura istorică, tendențioasă și pătimasă, apărută în anii Războiului Rece – care s-a prelungit până nu de mult și ale cărui influențe ideologice n-au dispărut încă – Stephen Koch ne apare cu o carte scrisă ca un act de spovedanie, așa cum s-a și apreciat – “cu talentul unui mare romancier și rigoarea unui adevărat istoric”.

Reconstituirea vieții și activității lui Willi Münzenberg (câți dintre cititorii obișnuiți i-au auzit măcar rostindu-i-se vreodată numele?), membru fondator al Internaționalei a III-a Comuniste, lider marcant al acesteia, se face, avizat și argumentat, atât cât îi îngăduie documentele, într-o manieră literară captivantă, tulburătoare; pe de o parte facem cunoștință cu o personalitate neobișnuită, atașată fanatic idealurilor utopice ale comunismului și Moscovei, lucrând cu patimă, cu meticulozitatea și abilitatea superpedagogică a unui iezuit medieval, convins că apără și slujește Biserica catolică și pe supremul Dumnezeu însuși, iar pe de altă parte ni se prezintă o impresionantă galerie de intelectuali occidentali, aflați în vârful ierarhiei vieții culturale interbelice – ca Romain Rolland, Henri Barbusse, André Gide, Else Tiolet, Louis Aragon, André și Clara Malraux, Raymond Aron, Jean-Paul Sartre, Bertold Brecht, Lilian Hellmon, Serghei Eisenstein, Fritz Lang, Ernst Toller, Sinclair Lewis, Thomas Mann, Heinrich Mann, Ernest Hemingway și mulți, mulți alții – roind în preajma lui Willi și acoliților săi, slujind, mai mult sau mai puțin conștient, dar în mod incontestabil și inocent, inițiativele și ideile Cominternului și ale monstrului dostoievskian de la Kremlin, Stalin, fie în cadrul acelor răsunătoare congrese și conferințe, pentru pace, fie în diverse alte acțiuni, ca, de pildă, procesul contrafăcut de la Londra, în cazul incendiatorilor Reichstag-ului.

Cititorul rămâne de-a dreptul stupefiat, aflând cum unui bătrân și reputat scriitor ca Romain Rolland reușește să-i ia “mințile”, influențându-l și dirijându-l ani în șir, ca pe un copil, o tânără și versată agentă sovietică, prințesa Maria Pavlova Hudașova, cum atâția alți corifei ai artelor și literelor din Europa și America se lăsau ademeniți, ca muștele în plasa nevăzută și ucigătoare a păianjenului de la Moscova, până când, târziu, în epoca marilor epurări din anii 1934-1939, cei mai mulți – între care și românul Panait Istrati – se desmeticesc, ca de pe urma unui vis urât, dându-și seama că, în spatele cuvintelor frumoase și a lozincilor umanitare nu se ascunde decât o nouă față a iadului, mai înfricoșătoare decât toate pe care le-a cunoscut până atunci.

Întrebarea întrebărilor – care-l inundă potopitor pe cititor – este aceasta: cum a fost posibil? Cum și-a identificat, racolat și câștigat Stalin executanți și simpatizanți fideli, capabili, servili, fanatici, ca Willi Münzenberg, unul dintre sutele și miile de emisari, care aveau să fie aruncați și devorați de același mecanism mefistofelic, care i-a zămislit și hrănit cu iluzii, ca în cartea de față?

Dacă Stephen Koch își lasă cititorul oarecum nepregătit și descumpănit, în fața acestor întrebări chinuitoare, sfredelitoare, răspunsul nu e decât cel pe care îl oferă istoria însăși, această *magistra vitae*. Lumea ieșită din prima conflagrație mondială (ca și din a doua!) își zdruncinase încrederea în democrație, în valorile tradiționale, în raționalism și catolicism. Comunismul și internaționalismul Moscovei păreau să ofere o nouă religie salvatoare. Era nevoie de aproape un secol de ademeniri și poticniri, pentru ca lumea să înțeleagă că totul sau aproape totul nu era decât o farsă. Și toate tentațiile și incantațiile temporare – ca și cea a intelectualilor occidentali față de stalinism în epoca interbelică, despre care e vorba în cartea de față – nu reprezintă decât expresia eternelor căutări și încercări ale omului în drumul atât de întortocheat spre mult visata fericire.

Mihai Iacobescu